

Міністерство освіти і науки України
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

НЕЛІН ЄВГЕН ВОЛОДИМИРОВИЧ

УДК 37.013.74(450)

**ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ ІТАЛІЇ
(КІНЕЦЬ XX – ПОЧАТОК XXI СТОЛІТТЯ)**

13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Умань – 2017

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор
Пашенко Дмитро Іванович,
Комунальний вищий навчальний заклад
Київської обласної ради «Академія неперервної освіти»,
завідувач кафедри дошкільної і початкової освіти та
менеджменту.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Локшина Олена Ігорівна,
Інститут педагогіки Національної академії педагогічних
наук України,
завідувач відділу порівняльної педагогіки;

кандидат педагогічних наук, доцент
Махня Наталія Володимирівна,
Черкаський державний технологічний університет,
доцент кафедри іноземних мов.

Захист відбудеться «26» жовтня 2017 р. о 13 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 74.053.01 в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини за адресою: 20300, Черкаська обл., м. Умань, вул. Садова, 2.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини за адресою: 20300, Черкаська обл., м. Умань, вул. Садова, 2.

Автореферат розісланий «25» вересня 2017 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

С. В. Совгіра

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Вступ України до Болонського процесу в 2005 р. та адаптація сучасної вищої педагогічної освіти до вимог інформаційного суспільства потребує від науковців новітнього теоретико-методологічного і технологічного забезпечення інноваційно-глобального університету третього тисячоліття, педагогічна освіта в якому матиме насамперед дистанційне і позачасопросторове вираження. Ця ситуація ставить перед керівними кадрами країни завдання вдосконалення механізмів державного управління системою вищої освіти у світлі наступності і співпраці із загальноосвітніми навчальними закладами та ринком праці.

Соціально-економічний розвиток України та інтеграція до Європейського простору вищої освіти (ЄПВО) спонукає також до переосмислення навчальних програм та курсів підготовки педагогічних кадрів через їх багатофункціональність в умовах динамічного світу. Нові вимоги до рівня підготовки майбутніх учителів детермінують необхідність проведення історико-порівняльного аналізу з метою дослідження освітньої політики різних держав, запозичення позитивних і уникнення негативних ознак від вже втілених освітніх реформ. Багатонаціональна Україна, модернізуючи вищу педагогічну освіту, має вжити заходів, щоб зберегти свою самобутність і не загубити власну педагогічну спадщину через сліпе впровадження положень Болонського процесу і навіювану «вестернізацію».

Безумовно, важливою складовою системи вищої освіти України є педагогічна освіта. Прийняті в державі укази, програми і закони («Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» (2013), Закон України «Про вищу освіту» (2014), проект Закону «Про освіту» (2016)) передбачають реалізацію сучасних технологій професійного вдосконалення та підвищення рівня педагогічних і науково-педагогічних кадрів відповідно до стратегії інноваційного розвитку суспільства. Тому важливо вивчити особливості організації вищої педагогічної освіти в найбільш розвинених країнах світу, зокрема Італії як одній із країн «Великої Сімки» та фундатора Болонського процесу.

Дослідження передового досвіду італійських закладів вищої педагогічної освіти для України має важливе значення через постійні реформи в освіті обох країн. Однак, незважаючи на постійні зміни у сфері вищої освіти, яка визначається принципами Болонського процесу, педагогічній освіті Італії вдається зберегти власну ідентичність та пристойну конкурентоздатність на світовому ринку праці. Італію вважають однією з небагатьох країн, що допоки виконує всі вимоги Болонського процесу. Беззаперечними аргументами, які підкреслюють актуальність дослідження досвіду Італії для України, є дані Італійського Національного інституту статистики (*ISTAT*), згідно з якими українська діаспора в Італії станом на 2015 р. є п'ятою після румунської, албанської, марокканської, китайської і нараховує понад 230 тис. осіб із 4 млн мігрантів. В Італії функціонує більше ніж 30 українських недільних шкіл при греко-католицькій церкві. Через це вивчення тенденцій розвитку вищої педагогічної освіти Італії в умовах панування процесів глобалізації, інтернаціоналізації та децентралізації має для України пріоритетне значення.

У новому тисячолітті в Україні розширилася географія захищених дисертацій у сфері історії зарубіжної педагогіки та компаративістики. У вітчизняній історіографії питання становлення та розвитку вищої педагогічної освіти в країнах зарубіжжя вивчали Н. Воєвутко (Кіпр), С. Гринюк (Фінляндія), М. Дреєрман (Ізраїль), С. Деркач, І. Ковчина та І. Шемпрух (Польща), Т. Кристопчук (країни ЄС), О. Огієнко (Скандинавські країни), О. Проценко (Греція), А. Роляк (Данія), С. Сапожников (Чорноморський регіон), С. Стойко (Індія), С. Усманова (Туреччина), М. Боєнко та О. Шацька (Китай); над проблематикою професійної підготовки вчителів у державах проекту «Великої Сімки» працювали Б. Вульфсон, К. Корсак, І. Шлейфер (Франція), Н. Абашкіна та Н. Махиня (Німеччина), Л. Карпинська та Н. Мукан (Канада), Т. Кошманова та О. Пономарьова (США), А. Парінов, Н. Погребняк та А. Соколова (Великобританія; Англія і Шотландія), Т. Кучай та О. Озерська (Японія) та ін. Системи всіх рівнів італійської освіти розглядали під час вивчення країн Західноєвропейського регіону або Болонського процесу П. Кряжев, Н. Лавриченко, О. Локшина, В. Луговий, О. Матвієнко, Г. Поберезька, Л. Пуховська, М. Степко та ін., окремі аспекти італійської освіти, присвячені усім ланкам системи, знайшли своє відображення у наукових розвідках Х. Кричківської, Н. Лисенко, Т. Нестерової, О. Поддубей, Н. Постригач, М. Скоробогатової, І. Турчик та ін.

На основі опрацьованих матеріалів встановлено, що проблема розвитку вищої освіти Італії загалом і педагогічної освіти зокрема ще не стала предметом окремого дослідження. Мало вивченими є тенденції розвитку вищої педагогічної освіти Італії, недостатньо уваги приділено розвитку формальної (офіційної), неформальної (курси) та інформальної (самоосвіта) педагогічної освіти в Італії. Побіжно описаними є передумови і дійові особи підписання Болонської декларації. Тому аналіз сучасних тенденцій розвитку вищої педагогічної освіти Італії може сприяти глибинному розумінню загальноєвропейських освітніх традицій і поступовій інтеграції України в науково-освітній простір Європи. Отже, недостатня розробленість зазначеної проблеми та її соціальна значущість, з одного боку, протиріччя між євроінтеграційними прагненнями України і низькою обізнаністю вчених із тенденціями розвитку вищої педагогічної освіти Італії, з іншого, зумовили вибір теми дисертаційного дослідження – **«Тенденції розвитку вищої педагогічної освіти Італії (кінець ХХ – початок ХХІ століття)»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано в межах комплексної теми кафедри педагогіки та освітнього менеджменту Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини «Формування компетентного вчителя в умовах освітнього середовища педагогічного вищого навчального закладу» (державний реєстраційний номер № 0111U007536). Тему дисертації затверджено Вченою радою Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (протокол № 9 від 29 квітня 2014 р.) та узгоджено в Раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки і психології в Україні (протокол № 5 від 27 травня 2014 р.).

Мета дослідження – визначити основні тенденції розвитку вищої педагогічної освіти Італії та окреслити можливості використання позитивного італійського досвіду в системі вищої освіти України.

Відповідно до мети визначено такі **завдання дослідження**:

1. Здійснити аналіз наукової літератури, уточнити поняттєво-категоріальний апарат дослідження.
2. Дослідити та окреслити суспільно-історичні передумови розвитку вищої педагогічної освіти Італії.
3. Визначити та обґрунтувати основні етапи та тенденції розвитку вищої педагогічної освіти Італії досліджуваного періоду.
4. Виконати історико-порівняльний аналіз тенденцій розвитку вищої педагогічної освіти Італії та України.

Об'єкт дослідження – вища педагогічна освіта Італії (кінець ХХ – початок ХХІ ст.).

Предмет дослідження – тенденції розвитку вищої педагогічної освіти Італії досліджуваного періоду.

Хронологічні рамки дослідження охоплюють період із вересня 1988 р. по вересень 2015 р. Нижня межа хронологічних рамок дослідження визначена інтеграційними процесами в Європі і підписанням у Болоньї Великої хартії університетів. Верхня хронологічна межа обґрунтована сучасним станом вищої педагогічної освіти Італії (поєднання університетів у консорціуми, створення віртуальних університетів тощо) та початком циклу освітніх реформ демократичним урядом М. Ренці. Для розуміння тенденцій розвитку вищої педагогічної освіти Італії логіка дослідження змушує нас звернутися до більш ранніх періодів її становлення.

Географічні межі дослідження охоплюють територію сучасної Італійської Республіки (301,3 тис. км²).

Відповідно до поставленої мети і завдань наукового пошуку використано комплекс теоретичних **методів** дослідження, а саме: *загальнонаукових* – аналіз, синтез, абстрагування, порівняння та узагальнення, завдяки яким було визначено тенденції розвитку вищої педагогічної освіти Італії; *конкретно-наукових* – *термінологічний аналіз* (для розкриття сутності досліджуваних явищ і уточнення понять); *ретроспективний аналіз та періодизація* (для визначення передумов розвитку вищої педагогічної освіти Італії та виокремлення відрізків її розвитку); *історіографічний аналіз* (для критичного аналізу історико-педагогічних джерел із окресленої проблеми); *системний аналіз* особливостей будови вищої педагогічної освіти Італії (передбачає взаємозв'язок, взаємозумовленість, цілісність явищ об'єктивної дійсності в комплексі соціальних систем (освіти, культури, економіки, політики тощо)); *статистичний аналіз* (для дослідження кількісних характеристик, накопичення й обробки даних про основні показники розвитку вищої освіти Італії); *емпіричні методи* (інтерв'ю, бесіда з провідними фахівцями освітньої політики Італії); використання *методу діахронічного аналізу* дало можливість порівняти тенденції розвитку вищої педагогічної освіти Італії та України, виявити в них подібні та відмінні риси; *метод наукової екстраполяції* дозволив окреслити майбутні тенденції розвитку вищої педагогічної освіти Італії та України.

Джерельну базу дослідження в умовах відсутності системного вивчення освіти Італії українськими, російським та польськими педагогами-компаративістами становили:

- документи, урядові постанови та матеріали про вищу освіту Італії: Конституція (1949), закони і нормативно-правові акти Італійської Республіки («Про лібералізацію доступу до навчання» (1969), «Хороша школа» (2015) та ін.), міжнародні домовленості та угоди про співпрацю (Велика хартія університетів (1988), Болонська декларація (1999));

- документи, які регламентують нормативну діяльність вищої педагогічної освіти України (проект Закону «Про освіту», Закон «Про вищу освіту» та ін.);

- статистичні й аналітичні дані Італійського національного інституту статистики (ISTAT) та Національного центру забезпечення якості знань (CNR), документи загальноєвропейських та світових організацій (Європейського Союзу, Ради Європи, ЮНЕСКО) з питань підготовки фахівців педагогічної сфери;

- науково-періодичні видання України («Вища школа», «Освіта і управління», «Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології», «Педагогічна освіта: теорія і практика», «Порівняльно-педагогічні студії», «Український педагогічний журнал»), Італії («Annali di Storia delle Università italiane», «Universitas») та інших країн Європи («European Journal of Education», «Revista Espanola de Educaciòn Comparada» та ін.);

- навчальні плани з курсів Активного освітнього стажування (Tirocinio formativo attivo, TFA), Спеціалізованих дозвільних курсів (Percorsi abilitanti speciali, PAS), програми педагогічного факультету Міланського університету «Бікокка», Болонського університету, а для порівняння з Україною навчальні програми Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини;

- інтерв'ю і монографії італійських учених із проблеми дослідження та матеріали особистих бесід автора зі студентами та викладачами Міланського університету «Бікокка».

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що:

вперше проаналізовано тенденції розвитку вищої педагогічної освіти Італії в рамках Болонського процесу; досліджено суспільно-історичні, соціально-економічні та політичні передумови розвитку вищої педагогічної освіти Італії; виявлено особливості формальної, неформальної та інформальної педагогічної освіти Італії; здійснено порівняльний аналіз тенденцій розвитку вищої педагогічної освіти Італії та України, зокрема аналіз навчальних курсів підготовки вчителів початкових класів (на прикладі програм Болонського університету, університету Мілан-Бікокка та УДПУ імені Павла Тичини); розкрито особливості професійної підготовки вчителів середньої школи (на прикладі вчителів географії);

уточнено критерії визначення тенденцій; зміст ключових («тенденція», «розвиток», «вища педагогічна освіта», «університет», «глобалізація», «антиглобалізація») та похідних («вища освіта», «педагогічна освіта», «якість освіти», «вестернізація» та ін.) понять дослідження;

подальшого розвитку набули наукові положення про розвиток української педагогічної освіти відповідно до тенденцій розвитку вищої педагогічної освіти Італії; українська компаративна педагогіка в аспектах її досягнень після 1991 р.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в тому, що зміст і висновки є цілісною конфігурацією ідей та прикладів для можливого вдосконалення теорії реформування сучасної системи освіти. Основні положення і результати дослідження використано викладачами педагогічних ВНЗ для розширення змісту навчальних курсів «Порівняльна педагогіка», «Історія педагогіки», «Педагогіка вищої школи» та ін. Результати дисертації мають значний потенціал упровадження у зв'язку з інтеграцією української системи освіти в європейський освітній простір з урахуванням вимог Болонського процесу. Матеріали дисертаційного дослідження можуть також бути використані під час підготовки вчительських кадрів, читанні курсів та написанні підручників із проблем педагогічної освіти.

Результати дослідження *впроваджено* в навчальний процес Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (довідка № 2002 від 30 листопада 2016 р.), Маріупольського державного університету (довідка № 1431/01-23/08 від 06 грудня 2016 р.), НПУ імені М. П. Драгоманова, зокрема на факультеті природничо-географічної освіти та екології (довідка № 906 від 20 грудня 2016 р.), Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (довідка № 01-28/231 від 15 лютого 2017 р.), Київського національного лінгвістичного університету (довідка № 239/03 від 28 лютого 2017 р.).

Апробація результатів дисертації. Основні результати дослідження опубліковані в наукових виданнях та обговорені на науково-практичних конференціях та семінарах різного рівня: *міжнародних* – «Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний та національний виміри змін» (Суми, 2015), «Етнопедагогіка как фактор сохранения этнокультурных ценностей в современном социуме» (Чебоксари, 2015), «Мова, освіта, культура: античні цінності – сучасне застосування» (Умань, 2016), «Инновации в образовании: ориентиры и тенденции» (Алмати, 2016), «Розвиток сучасної освіти: теорія, практика, інновації» (Київ, 2017); *всеукраїнських* – «Педагогічна компаративістика – 2015: трансформації в освіті зарубіжжя та український контекст» (Київ, 2015), «Педагогічна компаративістика – 2016: освітні реформи та інновації у глобалізованому світі» (Київ, 2016), «Україна в гуманітарних і соціально-економічних вимірах» (Дніпропетровськ, 2016), «Трансформація національної системи вищої освіти України в умовах зовнішніх викликів» (Старобільськ, 2016), «Трансформація підготовки менеджерів освіти до реалізації концепції “Нова українська школа”» (Київ, 2017).

Основні положення і висновки дисертації були викладені та обговорені на засіданнях кафедри педагогіки та освітнього менеджменту Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Публікації. Основні положення та результати дисертації відображено в 17 одноосібних публікаціях автора, з яких 8 (1 – закордонна) відображають

основні наукові результати дослідження, 7 – апробаційного характеру, 2 – додатково відображають результати дисертації.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел і додатків. Повний обсяг дисертації – 244 сторінки. Основний текст – 181 сторінка. Список використаних джерел становить 274 найменування, з яких 100 – італійською мовою. У дисертації вміщено 11 таблиць та 7 рисунків. Дисертація містить 10 додатків на 35 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, сформульовано об'єкт, предмет, мету та завдання дослідження, визначено хронологічні та територіальні межі, наукову новизну, теоретичне та практичне значення, розкрито джерельну базу та наведено відомості про апробацію результатів наукового пошуку.

У **першому розділі** – *«Теоретичні основи дослідження тенденцій розвитку вищої педагогічної освіти Італії»* – проаналізовано наукову літературу з проблеми дослідження та охарактеризовано понятійно-категоріальний апарат; окреслено суспільно-історичні передумови розвитку вищої педагогічної освіти Італії та виявлено особливості її функціонування на тлі розвитку вищої освіти країни.

Теоретичний аналіз засвідчив, що проблема розвитку вищої педагогічної освіти Італії побіжно була досліджена вітчизняними та зарубіжними вченими. Зокрема, Х. Кричківська дослідила проблему базової підготовки вчителів, П. Кряжев окреслив структуру вищої освіти Італії, Н. Лавриченко оглядово визначила основні характеристики початкової освіти, О. Матвієнко розкрила динаміку змін у структурі освіти найбільш розвинених країн Європи, зокрема Італії, Т. Кристопчук встановила тенденції розвитку педагогічної освіти в країнах ЄС загалом та в Італії зокрема, О. Поддубей дослідила систему неперервної освіти та особливості освіти дорослих в Італії, розвідки Н. Постригач спрямовані на вивчення інновацій у професійній підготовці викладачів, розвитку неперервної педагогічної освіти та систему оцінювання в Італії, Л. Романишина здійснила порівняльний аналіз сучасної системи освіти Італії та Іспанії. Окремі аспекти освіти Італії та виховання дослідили Г. Погромська (релігійна освіта), Б. Год та Ю. Сабадаш (гуманістичні ідеї епохи Відродження), В. Толочко (фармацевтична освіта), І. Турчик (фізичне виховання в школах Італії) та ін. Велику увагу історії культурно-освітньої співпраці Італії та України приділив М. Варварцев.

Детальніше розвиток вищої педагогічної освіти Італії досліджений ученими з країн найближчого зарубіжжя. Зокрема польська дослідниця С. Савіцька-Вільгусяк у своїх працях розкрила специфіку реформ середньої і вищої освіти Італії наприкінці ХХ ст. Білоруська дослідниця Г. Гатальська встановила тенденції розвитку системи освіти в Італії, з-поміж яких виокремила такі: традиція централізованого управління, зменшення кількості вчителів у країні, проведення сміливих експериментів на тлі застарілої системи освіти, відсутність чіткості у побудові програм технічної та професійної підготовки. Значний внесок у розробку проблеми освіти Італії зробили

російські вчені. Ще за радянських часів ученими НДІ Проблем вищої школи у Москві було видано оглядову інформацію про систему освіти в Італії (1977). Дослідження сучасних російських науковців стосуються різних аспектів італійської освіти. Зокрема, Т. Нестерова вивчила освітню політику Італії за часів панування диктатури Б. Муссоліні; А. Зотов дослідив освіту Італії через призму соціології освіти; В. Байденко, Є. Маклакова та К. Мішина окреслили особливості впровадження ідей Болонської декларації на Апеннінах; О. Маслова звернула увагу на залежність між соціально-економічним розвитком і якістю освіти Італії; О. Дубровіна здійснила порівняльний діахронічний аналіз вищої освіти Італії кінця 1990-х років і першої половини ХХ ст.; Л. Ягудіна зробила оцінку якості вищої освіти Італії у порівнянні з іншими високорозвиненими країнами світу; А. Борисенкова вивчила актуальні проблеми розвитку освіти Італії; М. Скоробогатова розкрила систему підготовки докторів наук, а дослідження М. Полякової стосувалися стану історико-педагогічної галузі та редакційної політики сучасних фахових науково-педагогічних журналів Італії.

Дослідження джерел із проблем вищої педагогічної освіти уможливило визначення базових («вища педагогічна освіта», «розвиток», «тенденція») та похідних («вища освіта», «педагогічна освіта», «якість освіти» та ін.) понять і дало розуміння, що вивчення педагогічної освіти будь-якої країни має відбуватися на тлі розвитку вищої освіти, в тісному зв'язку з культурою, політикою та економікою країни, і загальноосвітньої школи відповідно до принципу наступності.

У результаті уточнено поняття «*вища педагогічна освіта*» як одного із різновидів вищої професійної освіти, який забезпечує процес підготовки спеціалістів дошкільної, початкової, середньої та вищої освіти на базі закладів, які на законодавчому рівні або іншими документами визначені вищими; «*тенденція*» – напрям змін, що є відображенням прояву закономірних залежностей; «*тренд*» – загальний курс руху, що має довгостроковий характер; «*розвиток*» – складний інволюційно-еволюційний поступальний рух, що спричиняє прогресивні і регресивні зміни окремого явища чи процесу.

З урахуванням різних класифікацій тенденцій розвитку освіти, здійснених Є. Белозерцевим, О. Глузманом, О. Дубасенюк, В. Зуєвим, В. Луговим, Л. Пуховською та ін., запропоновано авторську класифікацію тенденцій розвитку педагогічної освіти: *за призначенням* (тенденції початкової, середньої, професійно-технічної, вищої освіти тощо); *за охопленням території* (мегатенденції (планетарні), субтенденції першого (континентальні), другого (регіональні), третього (державні), четвертого (обласні) та п'ятого (місцеві/локальні) порядку); *за змістом* (колишні (попередні), чинні (актуальні) та можливі (потенційні)); *за динамікою* (постійні і тимчасові); *за походженням* (природні та штучні).

Завдяки системному і ретроспективному аналізу політичного і соціально-економічного поступу Італії встановлено суспільно-історичні передумови розвитку вищої педагогічної освіти країни. З'ясовано визначальні події в історії вищої педагогічної освіти Італії: заснування першого у світі повноцінного університету в Болоньї (1088), створення Міністерства народної освіти у Римі (1861), відкриття першого у світі приватного університету в Неаполі (1864) тощо. Зауважено, що

педагогічна освіта Італії як цілеспрямована підготовка вчителів почала виникати в XIV ст. внаслідок зміни схоластичної освітньої ідеології гуманістичною.

Акцентовано увагу на проблемах фашизації (1920 – 30-ті рр.) та демократизації освіти при зростаючому інтересі до ідей радянської педагогіки (1950 – 80-ті рр.), зокрема творчості А. Макаренка, «Педагогічна поема» якого була перекладена італійською мовою в 1952 р. Окрім ідей трудового виховання А. Макаренка, великий вплив на педагогіку Італії мали ідеї прагматичного виховання Дж. Дьюї та вільного виховання М. Монтессорі. Італія до сьогодні залишається єдиною країною в Європі, на педагогічну освіту якої впливає католицька церква, зокрема через збереження символів розп'яття в кожній аудиторії.

Дослідження законодавчої бази з проблем вищої педагогічної освіти Італії дозволило зробити висновок про те, що за доволі короткий проміжок часу в країні відбулася переорієнтація елітної вищої школи в масову, в якій кожен отримав можливість здобувати фахову освіту. Згідно із законом № 910/1969 «Про лібералізацію доступу до навчання» випускники всіх університетів отримали право на викладацьку діяльність, а кількість студентів в університетах зросла більше ніж на 30 % за один рік, що призвело до зниження якості знань та вузькопрофільної підготовки студентів. З'ясовано, що на інституційному рівні вищу педагогічну освіту в Італії здобували в педагогічних технікумах протягом трьох років за напрямом «Шкільний нагляд». Виявлено тенденцію до ущільнення навчальних підрозділів, становлення терціарної структури освіти та формування сектору післядипломної (післяуніверситетської) педагогічної освіти.

Діахронічний аналіз освітньої політики Італії на міжнародній і внутрішній аренах дозволив установити, що до підписання Великої хартії університетів і Болонської декларації державними тенденціями розвитку вищої педагогічної освіти в країні були лібералізація, масовість та інтернаціоналізація освіти, в результаті чого італійська освіта, з одного боку, отримала статус однієї з найбільш відкритих і доступних, а з іншого, стала найменш якісною з-поміж усіх держав проекту «Великої Сімки».

У другому розділі – *«Особливості тенденцій розвитку вищої педагогічної освіти Італії (1988 – 2015 рр.)»* – окреслено організаційно-правові засади функціонування вищої педагогічної освіти Італії, охарактеризовано тенденції розвитку вищої освіти Італії загалом і формальної, неформальної та інформальної вищої педагогічної освіти зокрема.

У дисертації визначено періодизацію розвитку вищої педагогічної освіти Італії досліджуваного періоду.

Перший етап (1988 – 2000) – *пошуковий* – час становлення законодавчої бази вищої педагогічної освіти, хронологічні межі якого окреслили підписання Великої хартії університетів (1988), створення Міністерства університетів і науково-технологічних досліджень (MURST, 1989), внутрішньодержавна реформа автономії вищої освіти (1990) і запровадження професійної підготовки вихователів і вчителів початкових класів на університетському рівні (CLSFP, 1990).

Другий етап (2000 – 2015) – *апробаційний* – етап систематичних реформ італійської освіти, під час якого створено єдиний реєстр рекомендованих до роботи вчителів (2000) і закрито Спеціалізований курс із підготовки вчителів середньої школи (2001). Верхньою межею цього етапу є впровадження реформи «Хороша школа», згідно з якою має закритися єдиний реєстр вчителів, частина з яких буде звільнена, а інша – переведена на безстрокові умови праці.

Проведене дослідження дозволяє констатувати, що існуюча система вищої педагогічної освіти Італії усталилась у 1990-х рр. Цьому сприяли міждержавні інтеграційні зрушення другої половини ХХ ст. та внутрішньодержавна політика постійного реформування італійської освіти на тлі частих урядових змін. Складна політична ситуація, пов'язана з антикорупційною операцією «Чисті руки» та розпадом Першої Італійської Республіки (1948 – 1994), поступово призвела до децентралізації владних структур, передачі повноважень на місця, зокрема в освіті через надання повної автономії в управлінні університетами.

Доведено, що до кінця 1990-х рр. в Італії готували вихователів та класоводів (*maestro*) у педагогічних технікумах, а вчителів середньої школи (*insegnante*) на кваліфікаційних курсах. Після прийняття закону № 341/1990 на університетському рівні визначалась підготовка студентів за спеціальністю «Початкова освіта» (*CLSFP*), однак лише у 1998 – 1999 н.р. вперше в історії італійської освіти підготовка вихователів дитячих садків і класоводів почала здійснюватись в університетах. Враховуючи вимоги Болонського процесу та перехід до системи «3+2», програма напряму «Початкова освіта» була розрахована на п'ять років; на першому етапі здобувачі вивчали психологію, соціологію та фундаментальні педагогічні дисципліни (освітологію, історію освітології, методики викладання тощо), а другий етап являв собою спеціалізоване навчання за напрямами «Дошкільна освіта» або «Початкова школа».

З'ясовано, що професійна підготовка вчителів середньої школи, яких раніше готували за програмою 3-річного курсу, з 1998 р. проходила на базі обласних інститутів, створених консорціумом регіональних університетів для проведення спеціалізованого курсу з підготовки вчителів середньої школи (*SSIS*). Реалізація *SSIS* у різних регіонах, у яких планувалось відкриття курсів, відрізнялась через створення їх в автономному режимі при окремих університетах. Відсутність контролю за підготовкою великої кількості вчителів призвела до тимчасового закриття курсів у 2001 р. та остаточного переформатування у 2010 р., створення у 2011 р. однорічного курсу «Активного освітнього стажування» (*TFA*), система якого відрізнялась від *SSIS* в трьох аспектах: 1) скорочення терміну навчання (з 2-х до 1 року); 2) у змісті зменшення акцентів на психолого-педагогічний компонент та збільшення на дисциплінарний і культурний; 3) збільшення активної практики в класі під керівництвом тьютора. Впроваджена програма *TFA* стала адаптованою до вимог Болонського процесу (3+2+1) порівняно з курсом *SSIS* (4+2). Паралельно в Італії було започатковано університетські «Спеціалізовані дозвільні курси» (*PAS*) – правонаступника *TFA*, на базі яких здійснювалась підготовка випускників класичних університетів, які бажають отримати дозвіл на роботу в школі. Однак таке нововведення викликало хвилю протестів випускників *SSIS* та *TFA*, які до

сьогодні так і не отримали постійного контракту і продовжують подорожувати школами, змінюючи щороку один одного на місцях.

Аналіз наукових джерел дозволяє стверджувати, що із зростанням автономії університетів педагогічна освіта отримала більш абстрактний характер, а вчителі концентрували увагу на таких уміннях, як: усвідомлення психосоціальних потреб учнів, гнучкість у розробці освітньої мотивації, заохочення учнів до активного шкільного життя тощо. Однак, незважаючи на демократичний устрій та наближення освітньої системи до загальноєвропейських вимог, панівною ідеологією в підготовці фахівців продовжує залишатись популярна в першій половині ХХ ст. неогегелянська ідея Дж. Джентіле про професіоналізм та знання вчителем предмета, на противагу розвитку ідей міждисциплінарності, мультикультуралізму, педагогічної майстерності та тьюторства як способу підтримки студентів.

Системний аналіз основних тенденцій розвитку вищої педагогічної освіти Італії сприяв розумінню того, що вищу педагогічну освіту Італії і тенденції її розвитку італійські вчені розглядають як ззовні, у світлі планетарного дискурсу інформаційного суспільства, так і з середини, в контексті історії внутрішньодержавних освітніх змін. Установлено, що визначальними і ключовими планетарними тенденціями у вищій освіті є: 1) зростання кількості студентів та їх середнього віку; 2) глобальна інтернаціоналізація і відкритість освіти; 3) збільшення вартості навчання та зростання витрат на вищу освіту; 4) кількісне зростання працівників у сфері вищої освіти; 5) комп'ютеризація та розвиток дистанційної освіти; 6) розширення впливу англо-саксонської системи вищої освіти та англійської мови як універсальної; 7) розширення баз систем контролю якості освіти.

На регіональному (Середземноморському) рівні, який визначається реалізацією ідей Болонського процесу, виокремлено такі тенденції: 1) автономія і відповідальність ВНЗ; 2) зростання ролі наукових досліджень; 3) організація диверсифікованої вищої освіти; 4) контроль якості як фундаментального принципу освіти; 5) формування довіри та сумісності з ринком праці; 6) привабливість для потенційних студентів та розширення мобільності; 7) інтеграція, інтернаціоналізація та гуманізація освіти; 8) збільшення кількості студентів; 9) переорієнтація мети вищої освіти від підготовки соціальної еліти в минулому до фахівців інтелектуальної праці сьогодні; 10) структурна перебудова системи вищої освіти; 11) індивідуалізація навчання та фундаменталізація вищої освіти через збереження класичної університетської освіти.

Виявлено, що основними результатами впровадження Болонського процесу в Італії є: 1) фактичне набуття університетами повної автономії, передбаченої ще в ст. 33 Конституції (1947); 2) становлення нової структури навчання «3+2», єдиної для усіх країн-учасниць Болонського процесу; 3) зниження темпу відсіву студентів і відповідно збільшення випускників у всіх університетах з одночасним зростанням кількості студентів, які не встигають (на рівні 40,7 %), проходження 3-річного циклу бакалавра в середньому за 4 роки і 6 місяців та зростання витрат на утримання викладачів у позаробочий час; 4) посилення інтернаціоналізації освіти, зростання мобільності та імплементація ідеї «освіти впродовж життя» тощо.

З'ясовано, що на тлі планетарних та регіональних тенденцій найзначнішими державними тенденціями вищої освіти Італії є: 1) систематичне реформування системи освіти (п'ять реформ за період 1996 – 2015 рр.); 2) приватизація вищої освіти та залучення приватних коштів у фінансуванні освіти з одночасним скороченням держасигнувань (якщо до 1990 р. в країні нараховувалось 7 приватних ВНЗ, то в наступні 25 років виникло більше 10 приватних ВНЗ, не враховуючи 11 телекомунікаційних університетів); 3) збереження впливу студентства на систему освіти. Виявлено, що актуальними тенденціями в педагогічній освіті є: університетизація педагогічної освіти, диверсифікація шляхів здобуття педагогічної освіти, варіативність навчальних планів і програм, зростання ролі неформальної та інформальної педагогічної освіти в загальній структурі професійної підготовки вчителів, переорієнтація змісту педагогічної освіти від професійного вдосконалення фахівців до їх багатопрофільної підготовки.

У третьому розділі – *«Історико-порівняльний аналіз розвитку вищої педагогічної освіти Італії та України»* – здійснено аналіз передумов і тенденцій розвитку вищої педагогічної освіти України, зіставлено визначальні освітні тенденції розвитку Італії та України на мега- і макрорівнях; визначено напрями впровадження передового італійського досвіду в українську систему вищої педагогічної освіти.

За результатами аналізу наукових джерел визначено, що від часу набуття незалежності Україна пройшла два якісно різні періоди розвитку вищої педагогічної освіти: перший – пострадянський період (умовно до 2005 р.); другий – пошуковий (триває досі). Особливістю першого періоду є становлення нормативної правової бази, закритість, прийняття відповідних концепцій розвитку, реструктуризація педагогічних інститутів в університети, зменшення витрат на освіту, приватизація освіти, неконтрольоване зростання кількості ВНЗ усіх типів, стандартизація змісту педагогічної освіти, зниження її якості. Зі вступом до Болонського процесу і суспільно-політичними трансформаціями (2004 – 2005) розпочато період пошуків нового вектора розвитку освіти, деполітизованого від основ «радянської педагогіки» та спрямованого на розширення міжнародної співпраці. Крім тенденцій до зростаючої автономії ВНЗ, відкритості і демократизації навчального процесу розпочалися процеси об'єднання (злиття) та часткової ліквідації університетів, їхньої приватизації, збільшення державного фінансування на освіту, поширення практики рейтингування ВНЗ, розвитку паралельної і дистанційної форм навчання, поступового зниження якості освіти.

Під час дослідження виявлено та проаналізовано такі ключові тенденції розвитку вищої педагогічної освіти України, як створення ступеневої системи неперервної педагогічної освіти; багатоваріантність структури базової педагогічної підготовки на рівні університетів, педінститутів та окремих факультетів; зміцнення моральних засад педагогічної діяльності; нарощування аксіологічного та діяльнісно-творчого компонентів змісту педагогічних дисциплін; інтеграція навчальних дисциплін; упровадження ефективних технологій; забезпечення форм і методів, які включають велику частку самостійної роботи при зменшенні кількості аудиторних

годин; залучення студентів до впровадження ідей Болонської декларації; намагання забезпечити якісну освіту впродовж життя.

За результатами дослідження визначено спільні та відмінні тенденції розвитку вищої освіти Італії та України. Спільними планетарними і континентальними тенденціями розвитку вищої освіти Італії та України є глобалізація, інтеграція, інтернаціоналізація, масовість, диверсифікація, комп'ютеризація, університетизація, автономізація, моніторинг якості освіти, гуманізація, зростання вартості навчання, посилення впливу студентства на систему управління освітою, зростання ролі наукових досліджень та науково-педагогічної журналістики. Виключно італійською визначено тенденцію до інтенсифікації досліджень із полікультурної освіти на засадах співпраці та компромісу між вихідцями з різних рас, а також тенденцію до провадження освітньої політики «реформ реформ». Притаманними лише Україні є тенденції до перетворення педагогічних училищ і технікумів у педагогічні коледжі, а також підготовка вчителів за подвійними спеціальностями у педагогічних університетах.

Установлено, що спільними ключовими тенденціями розвитку вищої педагогічної освіти Італії й України, які по-різному реалізуються в межах національних освітніх систем, є такі: 1) урізноманітнення форм і проявів здобуття вищої педагогічної освіти; 2) реформування системи вищої педагогічної освіти на основі суперечності між зростанням якості і скороченням витрат на педагогічну освіту; 3) зростання ролі класичних університетів у системі вищої педагогічної освіти; 4) зниження вимог до вступників до педагогічних ВНЗ; 5) зростання вимог до змісту, кількості курсів і годин психолого-педагогічного циклу; 6) збільшення кількості годин педагогічної практики. Основна відмінність вищої педагогічної освіти України та Італії в її організаційній моделі – паралельній в Україні, послідовній та академічній в Італії.

Історико-порівняльний аналіз тенденцій розвитку вищої педагогічної освіти Італії та України дав змогу визначити перспективні напрями впровадження передового італійського досвіду в українські реалії. Перспективними є створення «Відкритого дистанційного університету України»; інтенсифікація міжнародної співпраці з італійською стороною через поновлення застарілих угод; створення спеціалізованого інтернет-каналу на зразок італійського ресурсу гільдії вчителів (gildatv.it) з проблем науки та освіти; переймання досвіду Італії з проблеми навчання біженців та мігрантів на прикладі програми «X-Team», спрямованої на підготовку майбутніх експертів у сфері збереження культурної спадщини. Цей проект, створений у вересні 2016 р. зусиллями Політехнічного університету Туріну, Венеційського Архітектурного університету та Ка Фоскарі, спрямований на підтримку вимушених переселенців, які перебувають у спеціальних таборах. На думку авторів проекту, в сучасних таборах для біженців є чиновники, вчителі, археологи та реставратори, які раніше працювали в школах та музеях своєї батьківщини і тепер мають можливість стати експертами у сфері збереження культурної спадщини, щоб із поверненням на батьківщину розпочати відновлення культури та освіти.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження, що полягало у визначенні основних тенденцій розвитку вищої педагогічної освіти Італії та окресленні можливостей використання позитивного італійського досвіду в системі вищої освіти України, дає підстави для таких висновків:

1. Здійснено аналіз стану розробки проблеми дослідження, на основі якого встановлено, що система освіти Італії загалом і тенденції розвитку вищої педагогічної освіти Італії зокрема не були предметом цілісного науково-педагогічного дослідження в умовах новітньої історії України. Лише окремі аспекти окресленої теми були предметом дослідження вчених з Італії (Н. Барб'єрі, Н. Д'Аміко, Дж. Дзаго, Дж. Капано, Дж. Луццатто), України (Х. Кричковська, О. Поддубей, Н. Постригач, І. Турчик), Росії (А. Борисенкова, О. Дубровіна, О. Маслова, Т. Нестерова) та інших країн (Е. Бернінг (Німеччина), Г. Гатальська (Білорусь), С. Савіцька-Вільгусьяк (Польща) тощо). Розкрито погляди українських учених на проблеми розвитку вищої педагогічної освіти Італії.

Систематизовано поняттєво-категоріальний апарат дослідження та уточнено зміст ключових термінів, зокрема, «вища педагогічна освіта» (один із різновидів вищої професійної освіти, який забезпечує процес професійної підготовки спеціалістів дошкільної, початкової, середньої та вищої освіти на базі закладів, які на законодавчому рівні або іншими документами визначені «вищими»); «тенденція» (напрямок змін, що є відображенням прояву закономірних залежностей); «тренд» (загальний курс руху, що має довгостроковий характер); «розвиток» (складний інволюційно-еволюційний поступальний рух, під час якого відбуваються прогресивні і регресивні зміни окремого явища чи процесу); «глобалізація» (феномен, що передбачає інтернаціоналізацію освіти, інформаційну відкритість, технологічне оновлення, планетарну наукову революцію та злиття національних економік у єдину загальносвітову систему); «вестернізація» (тенденція до глобального поширення культури, світогляду, способу життя, політичних поглядів та цінностей країн заходу, представлена в образі активного «центру» світу, від якого залежить життя «не західної» периферії).

2. Досліджено суспільно-історичні передумови розвитку вищої педагогічної освіти Італії як важливої ланки цілісної структури народної освіти. За результатами аналізу наукових джерел встановлено, що вища педагогічна освіта Італії розвивалась в умовах постійних змін. Найвизначнішими освітніми реформами, які на тривалий час окреслили розвиток педагогічної освіти, були Закон Г. Казаті (1861), згідно з яким уперше в італійській історії визначалась дворічна підготовка вихователів і класоводів, а також трирічна підготовка вчителів на базі педагогічних училищ; Закон М. Коппіно (1877), яким запроваджувався централізований державний контроль за призначенням учителів; реформа Дж. Джентіле (1923), яка передбачала призначення ректорів Міністерством народної освіти, а не на конкурсній основі, як раніше, становлення жорсткої ієрархії в структурі управління освітою; реформа Л. Гуї (1965), що передбачала лібералізацію навчальних програм;

реформа Т. Кодіньола (1969), згідно з якою студенти отримали можливість вступу на будь-яку університетську спеціальність.

Доведено, що ключовими тенденціями розвитку освіти у першій половині ХХ ст. були централізація, структуризація, елітаризація, мілітаризація, фашизація. Під час дослідження встановлено, що духовно-змістовий рівень педагогічної освіти позначений боротьбою схоластів, позитивістів та ідеалістів за домінування у сфері освіти. Метою перших був контроль церкви за всіма ланками освіти, другі пропагували поширення емпіричних методів навчання, тоді як треті віддавали перевагу гуманітарній освіті, яка мала б реалізовуватись в умовах елітної вищої школи. Зазначено також, що у повоєнні роки великого поширення в Італії набула педагогічна система трудового виховання А. Макаренка, яка разом із вільним вихованням М. Монтесорі та педагогікою прагматизму Дж. Дьюї складала основу духовно-змістового рівня педагогічної освіти в другій половині ХХ ст.

Установлено, що наприкінці 1960-х рр., за результатами всесвітньої культурної революції, в Італії відбувся триумф позитивістів, який позначив перехід від елітної до масової вищої школи. Процедура вступу до університету почала передбачати формальну реєстрацію тих, хто бажає, без вступних іспитів навчатися на певній спеціальності. Обґрунтовано, що тривалий час викладати в школах мали право лише випускники педагогічних технікумів та окремих кваліфікаційних курсів, але з 1970-х рр. розпочалася підготовка вчителів на базі класичних державних, вільних і приватних університетів та однорічного курсу післядипломної освіти.

3. Визначено та обґрунтовано основні етапи розвитку вищої педагогічної освіти Італії досліджуваного періоду: 1) пошуковий (1988 – 2000) – етап становлення законодавчої бази вищої педагогічної освіти; 2) апробаційний (2000 – 2015) – етап систематичних реформ італійської освіти, коли було створено єдиний реєстр рекомендованих до роботи вчителів (Graduatoria, 2000) і закрито Спеціалізований курс підготовки вчителів середньої школи (SSIS, 2001).

Під час дослідження виявлено тенденції розвитку вищої педагогічної освіти Італії. Доведено, що ключовими тенденціями розвитку вищої освіти є глобальна інтернаціоналізація і відкритість освіти; збільшення вартості навчання та зростання витрат на вищу освіту; кількісне зростання працівників у сфері вищої освіти; комп'ютеризація та розвиток дистанційної освіти; розширення впливу англо-саксонської системи вищої освіти та англійської мови як універсальної; розширення баз систем контролю якості освіти тощо. На тлі тенденцій розвитку вищої освіти виокремлено такі тенденції у педагогічній освіті: 1) університетизація педагогічної освіти; 2) диверсифікація напрямів у секторі вищої педагогічної освіти (SSIS, TFA, PAS); 3) обов'язкове здобуття вчителем ступеня магістра; 4) варіативність навчальних планів і програм курсів підготовки вчителів; 5) підготовка класоводів і вчителів початкових класів в університетах; 6) післядипломна педагогічна освіта для учителів-предметників; 7) зростання кількості вчителів, які проходять курси на базі профільних асоціацій; 8) поширення ідеї професійного зростання учителів із проблем інклюзії та ІКТ; 9) переорієнтація змісту неформальної освіти від професійного вдосконалення фахівців до вміння учителів адаптовувати нужденних

(дітей із особливими потребами, мігрантів та ін.) до навколишніх умов; 10) посилення ролі неформальної та інформальної освіти; 11) «мережевізація» педагогічної освіти.

4. На основі історико-порівняльного аналізу тенденцій розвитку вищої педагогічної освіти Італії та України виявлено спільні для них напрями: інтеграція, інтернаціоналізація та гуманізація освіти; кількісне зростання контингенту студентів та збереження впливу студентства на систему освіти; переорієнтація мети вищої освіти від підготовки соціальної еліти в минулому до фахівців інтелектуальної праці сьогодні; тенденція до структурної перебудови системи вищої освіти; систематичне реформування освіти; приватизація вищої освіти та залучення приватних коштів у фінансування освіти з одночасним скороченням державних витрат на освіту; індивідуалізація навчання та фундаменталізація вищої освіти через збереження класичної університетської освіти; зниження вимог до вступників у класичні ВНЗ; збільшення кількості годин та курсів психолого-педагогічного циклу в університетах Італії та України; підвищення вимог до змісту психолого-педагогічних дисциплін і якості їх викладання в обох країнах; збільшення кількості годин педагогічної практики в Україні та проходження відповідної практики в Італії під час післядипломного курсу *TFA*. Виключно італійською визначено тенденцію до інтенсифікації досліджень із полікультурної освіти, тоді як лише для України характерна тенденція до перетворення педагогічних училищ і технікумів у педагогічні коледжі. Різною також є організаційна модель підготовки вчителів – академічна, послідовна і диверсифікаційна в Італії та інтеграційна і переважно паралельна в Україні.

За результатами дослідження тенденцій розвитку вищої педагогічної освіти Італії та їх порівняння з відповідними тенденціями в Україні визначено напрями впровадження передового італійського досвіду в українську систему освіти:

- на державному рівні – інтенсифікація міждержавної взаємодії; удосконалення нормативно-правової бази; підвищення рівня публічності та прозорості; розбудова інноваційного відкритого дистанційного університету; організація перепідготовки мігрантів та біженців в умовах сучасної гуманітарної кризи;

- на регіональному рівні – створення курсів педагогічного перепрофілювання фахівців технічної, медичної, економічної та ін. сфер, які, завершивши навчання, отримають можливість викладати в школах; сприяння в реалізації міжнародних амбіцій місцевих інституцій в аспектах студентської і викладацької мобільності;

- на інституційному рівні – інтенсифікувати міжнародну співпрацю між університетами (на прикладі БДПУ імені Максима Танка і Флорентійського університету, які щороку проводять фестиваль психолого-педагогічної майстерності) з метою запровадження як програм мобільності, так і подвійного україно-італійського диплома.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми розвитку вищої педагогічної освіти Італії. Перспективи подальших наукових досліджень вбачаємо у вивченні регіональних особливостей підготовки вчителів різних напрямів

спеціальності, порівнянні навчальних програм, аналізі інноваційних методик педагогічної роботи з різними категоріями учнів, виявленні особливостей полікультурної освіти та ін. Не менш важливим вважаємо дослідження середньої освіти Італії, у якій шкільна автономія усталилась майже одночасно з автономією ВНЗ; освіти дорослих, зважаючи на процес старіння італійської та української націй; полікультурної освіти, яка розвивається у відповідь на виклики сучасної міграційної кризи; корекційно-реабілітаційної педагогіки, у межах якої діяли програми допомоги українським дітям, постраждалим від наслідків аварії на ЧАЕС. Безсумнівно, подальшого вивчення потребує творча спадщина італійських педагогів, які надихались ідеями як гуманістів Епохи Відродження, так і теоріями вільного виховання М. Монтесорі і християнської педагогіки.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, у яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Нелін Є. В. Реформування системи державного управління вищою освітою (досвід Італії) / Є. В. Нелін // Гілея: науковий вісник. – 2014. – Вип. 84 (5). – С. 401–403.
2. Нелін Є. Особливості формування вищої педагогічної освіти Італії в першій половині ХХ століття / Є. Нелін // Порівняльно-педагогічні студії. – 2014. – № 4. – С. 77–84.
3. Нелін Є. В. Особливості системи роботи вищої педагогічної освіти Італії у другій половині ХХ століття / Є. В. Нелін // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології / гол. ред. А. А. Сбруєва. – Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2015. – № 3 (47) – С. 113–123.
4. Нелін Є. Сучасні тенденції професійної підготовки вчителів Італії / Є. Нелін // Педагогічна освіта: теорія і практика. – Вип. 19 (2–2015), ч. 2. – С. 32–36.
5. Нелін Є. В. Вища дистанційна освіта Італії: проблеми, сучасність і перспективи розвитку / Є. В. Нелін // Український педагогічний журнал. – 2016. – № 2. – С. 36–41.
6. Нелін Є. В. Розвиток вищої педагогічної освіти України: від більшовизації до глобалізації / Є. В. Нелін // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. Сер.: Педагогічні науки. – 2016. – № 6 (303), ч. I. – С. 166–175.
7. Нелін Є. В. Тенденції розвитку вищої педагогічної освіти на українських землях (XIX – перша половина ХХ ст.) / Є. В. Нелін // Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Сер.: Педагогічні науки. – 2016. – № 2. – С. 21–26.
8. Нелин Е. В. Социально-экономические и политические предпосылки подписания Италией Болонского соглашения / Е. В. Нелин // Весці БДПУ. Сер. 1: Педагогіка. Психологія. Філологія. – 2015. – № 3 (85). – С. 39–43.

Опубліковані праці апробаційного характеру

9. Нелін Є. В. Особливості функціонування вищої неуніверситетської освіти Італії / Є. В. Нелін // Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний та

національний виміри змін : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф., (Суми 26–27 берез. 2015 р.). – Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2015. – Т. I. – С. 334–336.

10. Нелін Є. Особливості студентського руху в Італії / Є. Нелін // Педагогічна компаративістика – 2015: трансформації в освіті зарубіжжя та український контекст : матеріали наук.-практ. семінару, (Київ, 11 черв. 2015 р.). – К. : Педагогічна думка, 2015. – С. 189–192.

11. Нелин Е. В. История зарождения итальянской этнопедагогики / Е. В. Нелин // Этнопедагогика как фактор сохранения этнокультурных ценностей в современном социуме : матеріали I Междунар. очно-заочной науч.-практ. конф., посвящ. акад. РАО Волкову Г. Н., (Чебоксары, 30 октяб. 2015 г.). – Чебоксары : Новое Время, 2015. – С. 84–86.

12. Нелін Є. Освітньо-культурна співпраця Італії та України: ретроспектива міжнародних відносин / Є. Нелін // Україна в гуманітарних і соціально-економічних вимірах : матеріали Всеукр. наук. конф., (Дніпропетровськ, 29–30 квіт. 2016 р.). – Дніпропетровськ : Роял Принт, 2016. – Ч. II. – С. 38–40.

13. Нелін Є. Тенденції розвитку університетської освіти в Італії / Є. Нелін // Мова, освіта, культура: античні цінності – сучасне застосування : матеріали Міжнар. дискусійного форуму, (Умань, 19–20 трав. 2016 р.). – Умань : ФПО Жовтий О. О., 2016. – С. 203–206.

14. Нелін Є. В. Тенденції розвитку формальної вищої педагогічної освіти в Італії / Є. В. Нелін // Розвиток сучасної освіти: теорія, практика, інновації : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф., (Київ, 23–24 лют. 2017 р.). – К. : Міленіум, 2017. – С. 94–96.

15. Нелін Є. Тлумачення поняття «розвиток» у сучасній педагогіці / Є. Нелін // Педагогічна компаративістика – 2016: освітні реформи та інновації у глобалізованому світі : матеріали наук.-практ. семінару, (Київ, 6 черв. 2016 р.). – К. : Педагогічна думка, 2015. – С. 53–56.

Праці, які додатково відображають результати дисертації

16. Нелін Є. В. Автономія школи: досвід Італії та перспективи України / Є. В. Нелін // Керівник нової української школи: світоглядно-професійні орієнтири : зб. наук. пр. / В. П. Андрущенко (голова) [та ін.]. – К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2017. – С. 111–115.

17. Нелін Є. Політика вестернізації України або знову про глобалізацію / Є. Нелін // Наукові записки Кіровоградського держ. пед. ун-ту. Сер.: Педагогічні науки. – 2016. – № 147. – С. 207–210.

АНОТАЦІЇ

Нелін Є. В. Тенденції розвитку вищої педагогічної освіти Італії (кінець ХХ – початок ХХІ століття). – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки. – Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини. – Умань, 2017.

Дисертацію присвячено історико-порівняльному аналізу тенденцій розвитку вищої педагогічної освіти Італії наприкінці ХХ – початку ХХІ століття. Досліджено політичні, соціально-економічні та культурні передумови розвитку педагогічної освіти, її законодавча база, висвітлено історичні традиції італійської освіти. На підставі автентичних матеріалів розкриті планетарні, регіональні та виключно державні тенденції розвитку вищої педагогічної освіти Італії, зміст і основні напрями державного регулювання процесу підготовки вчителів, проаналізовано діяльність освітніх інституцій з підготовки педагогічних кадрів, висвітлено основний зміст педагогічної освіти, підвищення кваліфікації вчителів, проаналізовано соціальний статус учителя в Італії, розглянуто можливості впровадження успішного італійського досвіду в сучасну систему вищої педагогічної освіти України.

Основні результати й висновки дослідження можуть бути використані науковцями, викладачами і студентами вищих навчальних закладів, а також у підготовці монографій, підручників, методичних посібників.

Ключові слова: Італія, вища педагогічна освіта, тенденція, розвиток, глобалізація, підготовка педагогічних кадрів, система освіти.

Нелин Е. В. Тенденции развития высшего педагогического образования Италии (конец ХХ – начало ХХІ века). – На правах рукописи.

Диссертация на соискание учёной степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.01 – общая педагогика и история педагогики. – Уманский государственный педагогический университет имени Павла Тычины. – Умань, 2017.

Диссертация посвящена историко-сравнительному анализу тенденций развития высшего педагогического образования Италии конца ХХ – начала ХХІ века. Исследованы политические, социально-экономические и культурные предпосылки развития педагогического образования, его законодательная база, освещены исторические традиции итальянского образования. На основании аутентичных материалов раскрыты планетарные, региональные и исключительно государственные тенденции развития высшего педагогического образования Италии, содержание и основные направления государственного регулирования процесса подготовки учителей, проанализирована деятельность образовательных институций по подготовке педагогических кадров, отражено основное содержание педагогического образования, повышения квалификации учителей и проанализирован социальный статус учителя в Италии, рассмотрены возможности внедрения успешного итальянского опыта в современную систему высшего педагогического образования Украины.

Основные результаты и выводы исследования могут быть использованы учеными, преподавателями и студентами высших учебных заведений, а также для подготовки монографий, учебников, методических пособий.

Ключевые слова: Италия, высшее педагогическое образование, тенденция, развитие, глобалізація, подготовка педагогических кадров, система образования.

Nelin Ie. V. The Tendencies in development of higher pedagogical education in Italy (the end of the XX – the beginning of the XXI century). – On the right of manuscript.

Thesis for a Candidate's Degree in Pedagogical Sciences, Specialty 13.00.01 – General Pedagogy and the History of Pedagogy. – Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University. – Uman, 2017.

The thesis is dedicated to the historical-comparative analysis of higher pedagogical education in Italy during the late 20th – the early 21st century.

In the thesis, political, socioeconomic and cultural preconditions for the development of higher pedagogical education in Italy and its legislative base have been studied. The historical traditions of Italian education have been highlighted. The study of certain authentic materials has allowed to reveal the content and the main directions in the state regulation of teacher training, to analyze the provision of teacher training in education institutions, to justify the main content of pedagogical education, teacher advanced training and teacher status.

The first section called «Theoretical Foundations of Research on Tendencies in Development of Higher Pedagogical Education in Italy» reveals the dynamics of forming and historical development of the system of higher and pedagogical education in Italy. It has been noted that the nationwide system of teacher training has witnessed several epochs and periods before being approved in the current system. Political, socioeconomic and legal foundations of Italian education development have been tracked. The trends that were popular throughout the long history of higher pedagogical education in Italy have been revealed. In the section, terminological apparatus of the thesis and the level of available knowledge of the problem of higher pedagogical education in Italy have been analyzed. It has been concluded that the mentioned subject has not been studied yet.

The second section called «The Peculiarities of Tendencies in Development of Higher Pedagogical Education in Italy (1988–2015)» presents findings on conceptual foundations of higher pedagogical education functioning, reveals trends in development of higher education in general and pedagogical education in particular, analyzes the legislative base, education reforms and various innovations, predicts further trends in development of higher education in Italy.

It has been established that Italy being the initiator of the Bologna process is distinguished by its own original system of teacher training based on one-year pedagogical courses and higher education completion. According to the current system, after completing the professional training course future teachers are registered in the regional «List» of teachers certified by the Ministry, who have obtained the right to enter into labour agreements for a certain period of time.

The third section called «The Historical-Comparative Analysis of Higher Pedagogical Education Development in Italy and Ukraine» justifies trends in development of higher pedagogical education in Ukraine, as well as approaches to solving the most important theoretical problems of pedagogical education and upbringing. In addition, modern trends in development of higher pedagogical education in Italy and Ukraine have been comparatively analyzed. The programmes of university courses on primary school

teachers' training and thematic orientations of specialized pedagogical journals in both countries have been studied.

The main results, provisions and conclusions of the research may be used by researchers, teachers and students of higher education institutions, within the framework of courses on the history of pedagogy, pedagogical comparativistics and higher education pedagogy, as well as while preparing monographs, textbooks and manuals.

Key words: Italy, higher pedagogical education, tendency, development, globalization, teacher training, education system.

Підписано до друку 22.09.2017 р. Формат 60x90/16.
Ум. друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 0,9.
Тираж 120. Зам. 69.

«Видавництво “Науковий світ”»®
Свідоцтво ДК № 249 від 16.11.2000 р.
м. Київ, вул. Казимира Малевича (Боженка), 23, оф. 414.
200-87-15, 050-525-88-77
E-mail: nsvit23@ukr.net
Сайт: nsvit.cc.ua